

Tre förslag för att minska den lokala bristen på el

Dagens Nyheter den 1 september 2022

Risken för lokal elbrist i Sverige har ökat de senaste åren. Svenska kraftnät, som har systemansvaret för elförsörjningen, förbereder för eventuell manuell bortkoppling av elkunder i vinter. Denna extrema åtgärd har hittills inte behövt tillämpas i Sverige.

Elbrist uppstår när elförbrukningen ligger nära eller över vad systemet har kapacitet att leverera. I extremfall måste kunder kopplas bort för att upprätthålla balansen i elförsörjningen. Elbristen beror främst på att kärnkraft och värmekraft har lagts ner samt att överföringskapaciteten i elnätet är begränsad. Risken för lokala bristsituationer förstärks nu av hotet om att Ryssland helt ska stänga av leveranserna av naturgas till Europa. Bristen på naturgas bidrar redan till elpriser vi aldrig tidigare skådat.

Risken för elbrist är särskilt påtaglig i storstadsområdena eftersom dessa nästan helt är beroende av el från omkringliggande regioner för sin elförsörjning. Problemen måste långsiktigt dämpas genom att bygga ut elnätet. Men en sådan utbyggnad tar flera år, och tidsmarginalen är knapp. Än så länge har problemet hanterats med riktade specialåtgärder. En av dessa är ekonomiskt stöd till kraftvärme i vissa storstadsområden. Men mer behöver göras.

I en ny SNS-rapport, "Elbrist i storstäderna – ett marknadsperspektiv", som släpps på torsdagen, ger vi förslag på hur elmarknaden kan reformeras för att på kort sikt minska problemen med obalanser i elförsörjningen och risken att elkunder blir utan el, särskilt i Sveriges storstadsregioner. Givet begränsningarna i elnätet handlar det främst om att aktivera och effektivare utnyttja de befintliga lokala resurserna i elsystemet.

1. Gör Storstockholm till ett eget elområde.

Sverige delades år 2011 in i fyra elområden för att återspegla kapacitetsbrister i överföringen av el från norr till söder. Tanken var att via elpriset skapa bättre lokal balans mellan utbud och efterfrågan och på så vis även avlasta elnätet. Men den ursprungliga indelningen i elområden är inte längre tillräcklig. Särskilt bekymmersamma är flaskhalsarna inom elområde 3 som skapar risk för elbrist i Stockholm och Uppsala.

För att synliggöra den lokala resursbristen behövs ett särskilt elområde som täcker själva Stockholmsområdet. Högre lokala elpriser kommer på kort sikt att säkerställa lönsamheten i lokal elproduktion. På längre sikt kommer högre elpriser även att generera investeringar i ny elproduktion där den behövs som mest. Vår forskarkollega Erik Lundin har i en nypublicerad artikel dokumenterat sådana effekter på investeringar i ny vindkraft i Sverige.

EU:s byrå för samarbete mellan tillsynsmyndigheterna för energi, ACER, har nyligen beslutat att utreda nya elområden som just innebär skapandet av ett elområde för själva Stockholm. Detta

förslag har kritiserats av Stockholms stad och regionnätägaren Ellevio, liksom av Stockholms handelskammare som oroar sig för att en sådan indelning kommer att chockhöja stockholmarnas elräkningar.

Vi tror också att en sådan indelning skulle kunna leda till betydande ökning av elpriset i Stockholm, särskilt i samband med elbrist. Därför föreslår vi att nya lokala elområden, och därmed höjda elpriser, endast ska gälla för produktion – inte för förbrukning. Skillnaden mellan vad producenterna får i ersättning för sin försäljning och vad konsumenterna betalar för sin förbrukning skulle bekostas av Svenska kraftnät.

2. Utveckla lokala elmarknader så att efterfrågan blir mer flexibel.

Lokal elbrist uppstår endast under enskilda timmar per år när det kan bli tillfällig obalans mellan den tillgängliga kapaciteten och elen som efterfrågas. Ett effektivt sätt att minska risken för elbrist är därför att jämna ut elförbrukningen över tid. Den tekniska utvecklingen har gjort det möjligt att införa handel med flexibel förbrukning och produktion i region- och lokalnätet.

Så kallade aggregatorer är centrala för att öka likviditeten på dessa flexibilitetsmarknader. Deras affärsidé är att samordna små användares elförbrukning och bjuda in den samlad på marknaden. Genom att skriva kontrakt med aggregatorer kan småkonsumenter frivilligt anpassa sin förbrukning och således bidra till att minska risken för elbrist på marknadsmässiga villkor. Flexibilitetsmarknader testas redan i Stockholm, Uppsala, Malmö och på Gotland.

Vår rapport lyfter fram åtgärder som skulle öka effektiviteten på dessa marknader. Särskilt viktigt är att harmonisera marknadsreglerna med befintliga marknader. Så undviks att aktörer tjänar på strategisk handel mellan de olika handelsplattformarna.

För att stimulera till ökad flexibilitet vore det också bra om hushåll och småföretagare fick möjlighet att teckna liknande prissäkringskontrakt som den energiintensiva industrin har för sin elförbrukning. Den betalar ett förutbestämt pris för en del av den planerade förbrukningen, medan ändringar i förbrukningen möter ett rörligt pris. Så erbjuds skydd mot höga elpriser samtidigt som det blir lönsamt att minska elanvändningen när spotpriset är högt.

3. Se elnätstariffer som komplement till lokala marknader.

Konsumenterna betalar inte endast för den el de använder, utan även en nättariff för att täcka kostnaderna för överföring av el. Rätt utformad kan en nättariff som varierar timme för timme driva på för en mer flexibel elförbrukning.

Vi föreslår att regleringen anpassas så att nätägare drivs till att införa effektiva nättariffer. Energimarknadsinspektionen har tagit steg i denna riktning. Ändringen i regleringen kan innebära att lokala nätägare får möjlighet att ta lokalt systemansvar. Nättariffer kan särskilt användas för att lösa lokal elbrist om förutsättningarna är svaga för att införa lokala elpriser.

Många av problemen vi ser på elmarknaden är konsekvenser av politiska beslut, både svenska och internationella. Vi anser att marknaden bör få bättre möjligheter att fungera på egen hand – utan för stora inslag av politisk styrning såsom speciallösningar för viss elproduktion. De förslag vi nu presenterar är steg på vägen mot en mer välfungerande elmarknad.

Pär Holmberg
Thomas Tangerås